

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

у випадку укладання таких угод про примирення прослідковується дійсне каяття винного, і головне – захист прав потерпілого та належна компенсація, відшкодування завданої шкоди.

Список використаних джерел:

1. Ухвала Вищого Антикорупційного суду від 01.02.2023 р., справа № 991/6749/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108787696> (дата звернення: 05.05.2023).
2. Вирок Вищого Антикорупційного суду від 21.11.2019 р., справа № 761/3762/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85801979> (дата звернення: 05.05.2023); Вирок Вищого Антикорупційного суду від 30.04.2019 р. справа № 991/2904/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89036195> (дата звернення: 05.05.2023).
3. Постанова Верховного Суду від 27.09.2021 р., справа № 234/1940/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99926673> (дата звернення: 05.05.2023).
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
5. Постанова Верховного суду України від 14.04.2016 р., справа № 5-23кс15/16. URL: <https://sudpraktika.wordpress.com/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F-69-1> (дата звернення: 05.05.2023).
6. Постанова Верховного Суду від 06.12.2018 р., справа № 756/11661/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78496216> (дата звернення: 05.05.2023).
7. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод : Постанова Пленуму ВСС РІКС від 11.12.2015 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15> (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: корупційні кримінальні правопорушення, звільнення з випробуванням, угода про визнання винуватості, угода про примирення, порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту.

Key words: corruption criminal offences, probationary release, plea agreement, reconciliation agreement, offences of traffic safety rules or vehicle operation.

ГУМЕНЮК ВІТАЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ДІЙОВИМ КАЯТТЯМ

Статті 44–49 Розділу IX Кримінального кодексу України визначають положення щодо звільнення від кримінальної відповідальності. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених КК України. Звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених указаним Кодексом, здійснюються виключно судом [1]. За своїм змістом звільнення від кримінальної відповідальності

характеризується наступними ознаками: не відбувається державний осуд особи, яка вчинила злочин (обвинувальний вирок суду не постановляється); до винного не застосовується покарання; через відсутність обвинувального вироку особа, звільнена від кримінальної відповідальності вважається такою, що не має судимості [2].

Звільнення від кримінальної відповідальності – це відмова держави від застосування щодо особи, котра вчинила злочин, установлених законом обмежень певних прав і свобод шляхом закриття кримінальної справи, яке здійснює суд у випадках, передбачених КК України, у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України [3].

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям передбачено статтею 45 КК України, згідно з якою особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень, порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення кримінального правопорушення щиро покалася, активно сприяла розкриттю кримінального правопорушення і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Крім того, корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до КК України вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статті 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), статті 262 (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем), статті 308 (викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), статті 312 (викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), статті 313 (викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням), статті 320 (порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів), статті 357 (викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження), статті 410 (викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим

становищем) КК України, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статті 210 (нецільове використання бюджетних коштів, здійснення витраток бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням), статті 354 (підкуп працівника підприємства, установи чи організації), статті 364 (зловживання владою або службовим становищем), статті 364¹ (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), статті 365² (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги), статті 368 (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), статті 368² (незаконне збагачення), статті 368³ (підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), статті 368⁴ (підкуп особи, яка надає публічні послуги), статті 368⁵ (незаконне збагачення), статті 369 (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі), статті 369² (зловживання впливом) КК України.

Щодо звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям наявні рішення Європейського суду з прав людини «Case of Makuchyan and Minasyan v. Azerbaijan and Hungary» (Application no. 17247/13), постанови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 10 травня 2018 року у справі № 754/11782/16-к та 12 березня 2019 року у справі № 760/14555/18 [4, 5, 6].

Постановою Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 10 травня 2018 року у справі № 754/11782/16-к зазначається, що особа 25 червня 2016 року у нестановлений досудовим слідством час, перебуваючи біля станції метро у місті Києві, з метою підроблення учнівського квитка для подальшого його використання для безкоштовного проїзду у громадському транспорті, надав нестановлений досудовим слідством особі, тим самим посприяв підробці документів, свої анкетні дані, фотокартку, які нестановлена досудовим слідством особа забрала з собою. Продовжуючи свої злочинні дії, згідно домовленості, особа року у нестановлений досудовим слідством час у нестановленому досудовим слідством місці зустрівся з нестановленою досудовим слідством особою, від якої отримав підроблений учнівський квиток, в якому була вклеєна його фотокартка, після чого передав нестановлений досудовим слідством особі у якості винагороди грошові кошти у сумі 100 гривень. 20 серпня 2016 року особа, проходячи через контрольно-пропускний пункт на станції метро у місті Києві, з метою безкоштовного проїзду пред'явив контролеру підроблений учнівський квиток, видаючи підробку за справжній документ, після чого був затриманий працівниками поліції. Ухвалою суду першої інстанції, яка ухвалою апеляційного суду залишена без змін, кримінальне провадження відносно особи у вчиненні кримінальних правопорушень закрито та звільнено вказану особу від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям на підставі статті 45 КК України.

Відповідно до вимог статті 45 КК України особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої

тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення злочину щиро покалася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду. Вказаних вимог закону України про кримінальну відповідальність та кримінального процесуального закону судом дотримано не було. Так, своє рішення, з яким погодився і апеляційний суд, місцевий суд мотивував тим, що особа є особою, яка вперше вчинила злочин, вчинений злочин є злочином невеликої тяжкості, після вчинення злочину щиро покалася, активно сприяла розкриттю злочину, діями особи шкоду та збиток не було заподіяно. Усупереч зазначеному, суд не навів в ухвалі жодних обґрунтувань того, чому він дійшов висновку про те, що особа активно сприяв розкриттю злочину. Зокрема, у формулюванні обвинувачення, яке було пред'явлено особі і яке суд першої інстанції навів щодо епізоду вчинення пособництва у підробленні документа зазначається про невстановлену досудовим розслідуванням особу. При цьому суд першої інстанції не з'ясував шляхом допиту обвинуваченого чи в інший спосіб, чи повідомив особа у ході розслідування усю відому йому інформацію щодо вказаної особи, а отже належним чином не перевірів наявність таких умов для звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі статті 45 КК України, як активне сприяння розкриттю злочину та щире каяття. За таких обставин, висновок суду першої інстанції щодо можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі статті 45 КК України є передчасним.

Поряд з цим, апеляційний суд, у свою чергу, переглядаючи кримінальне провадження за апеляційною скаргою прокурора, не звернув уваги на допущені судом першої інстанції порушення вимог кримінального процесуального закону та неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність і, крім того, в порушення вимог статті 419 Кримінального процесуального кодексу України, не навів у своєму рішенні належних мотивів на спростування всіх доводів прокурора.

Отже, Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду дійшов висновку, що судові рішення щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі статті 45 КК України не можна визнати законними та обґрунтованими, у зв'язку з чим вони підлягають скасуванню з призначенням нового розгляду провадження у суді першої інстанції.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Узагальнення Апеляційного суду міста Києва судової практики застосування законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності або від кримінального покарання від 1 вересня 2013 року.
3. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 1.

4. Верховний Суд, огляд рішень Європейського суду з прав людини, 2020/21. URL: <https://su.arbitr.gov.ua/userfiles/media/2020-21.pdf>
5. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 10 травня 2018 року у справі № 754/11782/16-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73903163>
6. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 12 березня 2019 року у справі № 760/14555/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80521787>

Ключові слова: правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, судові рішення Верховного Суду та Європейського суду з прав людини.

Key words: legal grounds and procedure for release from criminal liability, release from criminal liability in connection with effective repentance, court decisions of the Supreme Court and the European Court of Human Rights.

ГУРТОВЕНКО ОЛЕГ ЛЕОНТІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

МЕТЕТИЧНА ТЕОРІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

Як давно відомо, Річард Докінз запровадив поняття «мем» («mim»), пославшись на ряд своїх попередників та зазначивши, що якостями забезпечення високої здатності виживання мемів є довговічність, плодovitість та точність копіювання, а «мем-ідею» можна визначити як певну одиницю, здатну передаватися від одного мозку іншому. Якщо узагальнити наявні визначення мема, то отримуємо таке визначення (воно не належить Р. Докінзу): мем – це поширювана шляхом імітації одиниця культурної інформації. Водночас існує точка зору, згідно з якою наведений підхід не містить наукової новизни. Для отримання такої новизни мемом варто вважати розповсюджений реплікатор, а немемом – нерозповсюджений реплікатор. Меметика – це: 1) сфера буття мемів; 2) наука про меми.

Хоча, як відомо, Р. Докінз у своїй книзі «Егоїстичний ген» посилається на ряд вчених, яких розглядає як своїх попередників щодо питань мему, сам Р. Докінз та його послідовники – фахівці з меметики (ймовірно, через незнання) не посилаються на велику кількість їхніх попередників, які протягом не однієї сотні років дуже детально описували меми, хай і особливо не намагаючись з'ясувати механізм їхньої дії на макрорівні та не пропонуючи жодних найменувань (зокрема неологізмів) відповідних поняття та науки (ймовірно, через те, що їм забракло узагальнюючого погляду). Ось перелік ряду згаданих попередників: Гюнтер Аммон, П'єр Бурдьє, Джеймс Марк Болдун («Маркетинг наслідування», з посиланням на погляди бізнесменів Жана Поля Гетті та Макса Купера), Гюстав Ле Бон

СЕКЦІЯ 20

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Коломієць Юлія Юріївна Угода про визнання винуватості для корупціонерів	165
Стрельцов Євген Львович Догми кримінального права воєнного стану	168
Мирошніченко Наталія Анатоліївна Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	172
Туляков Вячеслав Олексійович Принцип рівності та режими кримінально-правового регулювання	175
Козаченко Олександр Васильович Зміст та властивості обмежувальних заходів	181
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану: новели законодавства	185
Берш Анастасія Яковлівна Психічний стан військовослужбовців під час вчинення кримінального правопорушення як підстава визнання їх обмежено осудними	188
Василяка Олеся Костянтинівна Штраф чи позбавлення волі за незаконне перетинання кордону військовозобов'язаними?	191
Горбачова Ірина Михайлівна Угода про примирення та визнання винуватості: уникнення покарання чи засіб заохочення	194
Гуменюк Віталій Васильович Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям	197
Гуртовенко Олег Леонтійович Меметична теорія кримінально-протиправної поведінки та кримінальне право: постановка питання	201
Іванова Вероніка Петрівна Кримінально-правовий захист конституційних (основних) прав і свобод людини і громадянина	205
Камінський Петро Валерійович Окремі питання криміналізації примушування до шлюбу	208
Колодін Денис Олексійович До питання кримінально-правового регулювання захисту виборчих прав громадян	211